

Spis treści

Wstęp	9
-------------	---

Część pierwsza

(U)śmiech w sferze publicznej i edukacji

1. Podstawowe kategorie pojęciowe i założenia badań własnych	15
1.1. Oswajanie chaosu terminologicznego	17
1.1.1. Śmiech – ujęcie fizjologiczne i społeczno-kulturowe	22
1.1.2. Komizm – zaskakujące odejście od normy	30
1.1.3. Humor – pogodna postawa wobec rzeczywistości	38
1.1.4. Poczucie humoru – ceniony zmysł przeżywania komizmu	40
1.1.5. Uśmiech – wieloznaczna forma komunikowania	44
1.1.6. Wspólnota śmiechu – podstawa społecznej integracji	51
1.1.7. Inni i Obcy, pogranicze i edukacja międzykulturowa – poszukiwanie dialogu	59
1.1.8. Wyśmiewanie – wykluczanie i korygowanie śmiechem	64
1.1.9. Jakość życia – aktywność i dobre samopoczucie	70
1.2. Podstawy teoretyczne i charakterystyka projektu badawczego	75
Konkluzja	88
2. Śmiech na styku sfer publicznej i prywatnej	91
2.1. Śmiech w literaturze i sztuce – co komu wolno?	95
2.2. Agelaści – wrogowie (u)śmiechu	110
2.3. Święta głupców – publiczna wspólnota śmiechu	118
2.4. Błazen – od wesołka do mędrca i z powrotem	123
2.5. Klaun – z areny na deski teatru dramatycznego	128
2.6. Z gościńca na salony – organizacje prześmiewców i twórczość humorystyczna	135
2.7. Wrogowie i koalicjanci – śmiech w polityce	148
2.8. Kłopotliwe nieporozumienia – śmiech i uśmiech w relacjach międzykulturowych	158

2.9. Terapia śmiechem – na kozetce i miejskim trawniku	177
2.10. Doktor klaun – w szpitalu i obozie uchodźców	184
2.11. Ubaw i przemoc – śmiech w Internecie	190
Konkluzja	202
3. Wypowiedzi o śmiechu w edukacji w perspektywie historycznej	209
3.1. Od Seneki do Rousseau – ze śmiechem rozważnie	212
3.2. Od Krasickiego do Sierocińskiego – „I śmiech niekiedy może być nauką”	219
3.3. Od Trentowskiego do Chevalliera – śmiech w służbie ducha i pracy	225
3.4. Od Fiszera do Korczaka – nauczycieli prosimy o (u)śmiejcie!	235
3.5. Od Makuszyńskiego do Zielińskiej – śmiech dozwolony i mile widziany	245
Konkluzja	258
4. Koncepcje śmiechu i uśmiechu w refleksji o edukacji	267
4.1. Hugues Lethierry – śmiech w szkole to poważna sprawa	268
4.2. Michaił Bachtin – Lech Witkowski odkrywa śmiech karnawałowy dla pedagogiki	274
4.3. Tadeusz Boy-Żeleński – powróćmy do śmiechu dziecka	282
4.4. Stefan Szuman – świadomie radosny śmiech	290
4.5. Stefan Garczyński – śmiech w towarzystwie	295
4.6. Józef Kozłowski – bez uśmiechu nie ma mistrzostwa	302
Konkluzja	305
5. Śmiech w edukacji w badaniach empirycznych	311
5.1. Spór o zasady – śmiech jako przedmiot refleksji naukowej	312
5.2. Nuda, figle i błazen klasowy – pedagogiczne badania śmiechu w szkole	321
5.2.1. Badania Ludwika Jaxy-Bykowskiego	321
5.2.2. Badania Czesława Matusiewicza	336
5.2.3. Badania Marii Dudzikowej	346
5.2.4. Badania Avnera Ziva	356
5.2.5. Badania Elżbiety Adamczuk	361
Konkluzja	363
6. Śmiech jako czynnik w rozwoju dziecka i praktyce edukacyjnej	369
6.1. Od kołyski po paczkę rówieśników – rozwój poczucia humoru u dzieci	369
6.2. Talent pedagogiczny i mistrzostwo – (u)śmiejcie jako element postawy nauczyciela	382
6.3. Klasa to nie cyrk – śmiech w technice nauczania	396

6.4. Zabawne lektury – czytała i pomoce naukowe	409
6.5. Przekraczanie granicy – wyśmiewanie jako element strategii wychowania	422
Konkluzja	432
7. Uwagi końcowe i nowe tropy	437
7.1. Śmiech w edukacji – rzut oka na całość	437
7.2. Nic śmiesznego – problemy współczesnej szkoły	454
7.3. Śmiech razem – ku szkolnej wspólnotcie	460
7.4. Śmiech lidera – fantazje pedeutologiczne	466
7.5. Śmiech na lekcji – realne wyzwania	471
7.6. Śmiech międzykulturowy – nie tylko szkolne spotkania pokoleń	474
7.7. Czy to już wszystko? – o śmiech w edukacji pytania (jeszcze) bez odpowiedzi	480

Część druga

Antologia przykładów i przewodnik bibliograficzny

8. Antologia przykładów	487
8.1. Żarty, figle, psoty i przezwiska szkolne ze zbioru Ludwika Jaxy-Bykowskiego	487
8.1.1. Żarty, figle i psoty uczniowskie	487
8.1.2. Przewiska uczniów i nauczycieli	496
8.2. Demotywatory i memy o szkole, nauczycielach i studiach doktoranckich	500
8.2.1. Demotywatory o szkole i nauczycielach	500
8.2.2. Memy o studiach doktoranckich	504
8.3. Polski system szkolny w Nonsensopedii	508
8.4. Przykłady z dzienniczków ucznia	522
8.5. Komiczne wypowiedzi uczniów i studentów	528
8.5.1. Przykłady z prac i zeszytów szkolnych	528
8.5.2. Przykłady z prac studentów pedagogiki	539
8.6. O Jasiu w szkole – dowcipy dzieci i dla dzieci	544
8.6.1. Dowcipy o Jasiu w szkole	544
8.6.2. Dowcipy i żarty dla dzieci	550
8.7. Komizm sytuacyjny we współczesnej oświacie	553
8.7.1. Zabawna lektura	553
8.7.2. Przesadna reakcja na żart uczniów	554
8.7.3. Feralne otrzęsiny	556

8.7.4. Cenzura środków dydaktycznych w imię poprawności politycznej	558
8.7.5. Lista cytowań i ocena dorobku naukowego	559
8.7.6. Fałszywi mistrzowie i plagiaty	563
8.7.7. Bełkot naukowy	565
9. Przewodnik bibliograficzny	569
9.1. Śmiech w perspektywie teoretycznej i historycznej	569
9.2. Śmiech w życiu dzieci i młodzieży	577
9.3. Śmiech w kontekstach psychologicznych	582
9.4. Śmiech w edukacji	587
9.5. Uśmiech	599
9.6. Błazen, klaun, głupiec	600
9.7. Śmiech jako czynnik terapii i poprawy jakości życia	603
9.8. Działalność doktorów klaunów	611
9.9. Polskojęzyczne opracowania gelotologiczne	616
9.10. Zabawne lektury do wykorzystania jako środki edukacji	630
9.10.1. Klasyka i historia humorystyki polskiej, antologie	631
9.10.2. Edukacja międzykulturowa i dowcip etniczny	635
9.10.3. Edukacja historyczna	636
9.10.4. Edukacja zdrowotna, seksualna i medycyna	638
9.10.5. Edukacja artystyczna	638
9.10.6. Różne obszary tematyczne	638
9.10.7. Literatura dla dzieci (beletrystyka, komiksy, pomoce naukowe)	640
Bibliografia	643
Strony internetowe, blogi, fora, filmy	681